

ROMÁN Zoltán

EGY MŰHELYVITA TANULSÁGAI: JAVASLATOK KKV-POLITIKÁNK TOVÁBBÉPÍTÉSÉHEZ

Az OECD „A társadalmak haladásának mérése és elősegítése” címmel 2007. június 27–30-án Isztambulban rendezett II. világfórumának (130 országból 1200 résztvevővel!) jó ideig nem volt visszhangja nálunk. Az MTI hírt sem adott róla, a hazai média nem is említette, pedig két fő „üzenete” nekünk is szólt, és szól ma a korábnál is nagyobb nyomatékkal. Az első üzenet arra hívta fel a figyelmet, hogy a gazdasági növekedés, és ennek alapjaként a versenyképesség kiemelt cél, de eszközeinek, útjainak megválasztásánál sosem mellőzhetjük *társadalmi, szociális hatásainak* vizsgálatát, gyakori kedvezőtlen jelenségeinek mérséklését. Másik üzenete: adjon a statisztika és a gazdaságtudomány a társadalmi haladásról és a gazdaságról *átfogóbb és realisabb* jelzéseket, s ezeket a *szakpolitika és a civil társadalom jobban ismerje, értse és hasznosítsa*. Miután Központi Statisztikai Hivatalunk a 2212/2007. (XI. 14.) kormányhatározattal megbízást kapott a társadalmi haladás hazai indikátorrendszerének kidolgozására, ezt társadalmi vitára bocsátása után hamarosan közzé is teszi.

E két üzenet mára – sok újabb nyilvánvaló szakpolitikai kudarc után, a magyar gazdaság és társadalom válságközeli helyzetében – a korábnál is nagyobb időszerűséget kapott. Ismertetésük nyomán, mind a Magyar Közgazdasági Társaság 45. vándorgyűlésén (Debrecen, 2007. szeptember 20–22.), mind az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának ülésén (2007. október 17.) és egy bővebb cikkben is (Európai Tükör, 2008. 6. sz.), az MTA IX. Osztályának Ipar- és Vállalatgazdasági Bizottsága úgy látta, hogy a második üzenet neki is szól, és reagálnia kell rá.

Minthogy a magyar gazdaság egyik leggyengébb pontja az alacsony gazdasági aktivitás, és ennek növeléséhez az egyik legtöbbet ígérő út a vállalkozás és a

kisvállalati kör erősítése, a Magyar Tudomány Ünnepe 2007 keretében (november 22-én) a Bizottság, a Budapesti Corvinus Egyetemmel és a Magyar Vállalatgazdasági Kutatásokért Alapítvánnyal, „*A kis- és középvállalatok helyzete és erősítésük útjai*” címmel műhelyvitát rendezett. Ez egy öt évvel ezelőtti hasonló rendezvény ismétlése volt¹, melyen most az MTA székházában a témával foglalkozó kutatók mellett nagy számban vettek részt vállalkozók, kis- és középvállalati szervezetek, a KKV-politikában érintett kormányzati és egyéb intézmények képviselői.

A műhelyvita résztvevői a meghívóhoz mellékelve kézhez kapták a kormány megújított KKV-stratégiájának² összefoglalóját és egy bővebb Tájékoztatót³ a műhelyvitához készített felmérésről. Ez rövid beszámolókat kért a KKV- és vállalkozáskutatásokról, továbbá egy egyoldalas kérdőíven véleményt a KKV-k, a KKV-politika és a KKV-kutatások és hasznosításuk helyzetének megítéléséről. A 2002-ben készített hasonló felméréshez 22 kutatóhely, a mostanihoz 30 csatlakozott (de több, közöttük néhány nagyobb intézet nem kívánt kapcsolódni; valamit ez is jelez). Számos szervezet saját kutatásairól nem tájékoztatott, de a kitöltött kérdőívet visszaküldte. Így a KKV- és vállalkozáskutatások témáiról, az ebben résztvevők köréről-számáról csak nagyvonalú képet kaptunk. A kérdőívre adott bizalmasan kezelt, csak összegezve bemutatott válaszok viszont megbízhatóan jelezték, hogyan látja e valóban magas színvonalon hozzáférő és független kör KKV-politikánk és a KKV-kutatások hasznosításának helyzetét.

A vitát két előadás vezette be. A kormány új KKV-stratégiáját, ennek előkészítését, széles körű egyeztetését, fő irányelveit, céljait dr. Kállay László, a GKM főosztályvezetője ismertette. Ezt kutatói oldalról Román Zoltán (D.Sc.), a Bizottság tiszteletbeli elnöke értékel-

Vállalatstruktúra-mutatók a KKV-k szerepéről, 2003

	Mikrovállalatok (0–9 fő)	Kisvállalatok (10–49 fő)	Középvállalatok (50–249 fő)	Nagyvállalatok (250–fő)
<i>Hozzájárulás a foglalkoztatottséghez, %</i>				
Magyarország	37,8	13,7	15,9	28,6
EU-15	39,6	17,4	13,0	30,3
<i>Hozzájárulás a GDP-hez %</i>				
Magyarország	18,3	16,0	18,3	47,4
EU-15	21,2	14,1	15,7	49,0
<i>Az export részesedése a forgalomból, %</i>				
Magyarország	1	8	16	39
EU-15	9	13	17	23
<i>A munkatermelékenység relatív színvonala, %</i>				
Magyarország	49	97	115	151
EU-15	53	80	121	160

te, a felmérés eredményei és a bővebben is bemutatott nemzetközi tapasztalatok alapján. A felkért hozzászólások meghallgatását azután kötetlen vita követte; mindezek a két előadást sok megjegyzéssel, tapasztalattal, javaslattal egészítették ki.

A felkért hozzászólók a következők voltak: két vállalkozó, Sztaniszláv Dánielné (TKI-Ferrit Fejlesztő és Gyártó Kft.) és Vonnák Sándor (Tetőcentrum 2000 Kft., az IPOSZ felügyelőbizottságának elnöke); a felsőoktatás két képviselője, dr. Mészáros Tamás, a Budapesti Corvinus Egyetem rektora és dr. Kadocsa György, a Budapesti Műszaki Főiskola Szervezési és Vezetési Intézetének igazgatója; dr. Novák Csaba, a Magyar Gazdaságfejlesztési Központ Zrt. ügyvezető igazgatója; Pongorné dr. Csákvári Marianna, az Innostart Nemzeti és Üzleti Innovációs Központ igazgatója és dr. Soltész Anikó, a SEED Kisvállalkozás-fejlesztési Alapítvány igazgatója. A vitát Papanek Gábor (D.Sc.), a Bizottság elnöke vezette.

A műhelyvitáról a Bizottság a résztvevők mellett egy szélesebb körnek is megküldte az erről készített emlékeztetőt. Ez összegezte, milyen kép alakult ki kis- és középvállalataink helyzetéről, KKV-politikánk megítéléséről. A kutatók, vállalkozók és az érintett intézmények képviselőivel rendezett műhelyvita egyfelől elismeréssel regisztrálta, hogy a 2007. október 10-én elfogadott új KKV-stratégia a korábbinál erősebben támaszkodik az uniós irányvonalakra, másfelől azonban ezek következetes megvalósításához további határozott lépések megtételét látta szükségesnek. A műhelyvita két fő üzenetét a Bizottság így fogalmazta meg:

→ *KKV-politikánk középpontjába a vállalkozást és a KKV-k vállalkozói, versenyt élénkítő és innovációs szerepét állítsuk, ezt egyedi támogatások helyett mindenekelőtt normatív eszközökkel, az üzleti környezet javításával, oktatással-képzéssel és a KKV-k egyes csoportjait célzó akciókkal segítsük.*

→ *A kormány csak úgy biztosíthatja a KKV-knak uniós források segítségével milliárdos nagyságrendben nyújtott támogatások eredményességét és hatékonyságát, ha sokkal nagyobb mértékben támaszkodik kutatásokra, független hatáselemzésekre, és figyelembe veszi ezek folyamatos jelzéseit.*

2008 elején az országgyűlés megtárgyalta a kormány J/4724. számú időszakos KKV-jelentését. Ennek több megállapítása, így például (58. oldal) –

„A magyar kisvállalkozásoknak csak kisebb hányada kapott érzékelhető segítséget a vállalkozásfejlesztési rendszertől.”

„Az erősen korlátozott elérés következtében a vállalkozásfejlesztési eszközök többsége nem felel meg annak a kritériumnak, hogy a verseny torzítása nélkül fejtsse ki hatását.”

– alátámasztotta KKV-stratégiánk és programunk továbbépítésének szükségességét. Ehhez a Bizottság további munkával javaslatainak pontosabb megszövegezését is elkészítette és a hazai KKV-politika továbbépítéséhez, uniós és OECD-ajánlásokkal is alátámaszt-

va, négy javaslatban összegezte a legfontosabbnak ítélt tennivalókat. Ezek bemutatása és alátámasztása előtt azonban röviden összefoglaljuk, hogy nemzetközi körben milyen kép alakult ki a műhelyvitán a KKV-k hazai helyzetéről és KKV-politikánkról.

Kis- és középvállalataink helyzetéről

A kis- és középvállalatok gazdasági szerepét a megszokott módon, elsősorban a vállalati struktúrát jellemző mutatókkal, annak alapján szoktuk jellemezni, hogy milyen arányban járulnak hozzá egy-egy országban vagy régióban a foglalkoztatottsághoz, a GDP-hez, az exporthoz és a munkatermelékenységhez. A Központi Statisztikai Hivatal 2006. évi KKV-jelentésében⁴ szereplő legutóbbi ilyen adatokat az 1. táblázat mutatja be (1. táblázat).

Adataink azt jelzik, hogy mikro- és kisvállalataink hozzájárulása a foglalkoztatottsághoz és a GDP-hez az uniós átlagnál kisebb, a középvállalatoknál és egészében kevéssel magasabb annál. Az exportot nézve összehasonlítható adatunk csak a vállalatcsoportok forgalomból való részesedésének arányáról van. Ez hazai középvállalatainknál hasonló, mikro- és kisvállalatok körében viszont jóval alacsonyabb (9↔ 22%), mint az EU-15 országokban. A munkatermelékenységi színvonalarányok a négy nagyságkategória között hasonlóak az uniós átlagértékekhez, de ez azt is jelenti, hogy termelékenységi lemaradásunk az uniós átlagtól mind a négy vállalatcsoportban hasonlóan jelentős.

Egy másik, gyakran idézett és összehasonlított mutató a vállalatsűrűség, az ezer lakosra jutó vállalatok száma. Ez nálunk 70, az erős szóródással 50 körüli uniós átlagot jóval meghaladja, de különbség főként a részidős és a színlelt vállalkozások sokkal magasabb arányából adódik. A működőként számba vett hazai KKV-k (döntően egyéni vállalkozások és betéti társaságok) mintegy fele ugyanis részidős tevékenységet folytat! Ennek jelzése és figyelembevétele helyesbítene a magas vállalatsűrűségről elterjedt képet (az OECD a jövőben a részidős vállalkozásokat 0,5-ös együtthatóval tervezi számba venni). E fontos körülményt sem a GKM KKV-helyzetjelentései⁵, sem a kormány GKM által készített, 2007 decemberében az országgyűlésnek benyújtott KKV-jelentése⁶ nem húzza kellően alá. A KKV-k helyzetéről szólva e jelentések kevéssé idéznek hazai kutatásokat és nemzetközi összehasonlításokat, nagymértékben a vállalkozók sajátosan befolyásolt adóbevallási adataira támaszkodnak.

A KKV-k gazdasági szerepének értékelésénél újabban mind az EU, mind az OECD kiemelten veszi számba a vállalkozási készség fokát, a KKV-knak a piaci

versenyélénkítéséhez és az innovációkhoz való hozzájárulását, és nagyobb súllyal nézik társadalmi szerepüket, a regionális kiegyenlítődséghoz és a jólét egyéb szociális összetevőihöz való hozzájárulásukat is. E területeken a magyar gazdaság, és ezen belül a hazai kis- és középvállalatok elmaradása az uniós átlagtól különösen nagy. A legfrissebb Európai Innovációs Eredménytáblában⁷ közölt összegező innovációs mutató az uniós országok átlagára 0,51, Magyarországra 0,26; a 25 részmutató nagyobb hányadában erősen az uniós átlag alatt vagyunk. Az uniós Közösségi Innovációs Felmérések (CIS) szerint az innovációt bevezető vállalatok aránya nálunk mintegy fele az uniós átlagnak.

Magyarországra a vállalkozói gondolkodást vizsgáló uniós felmérés⁸ több mutatója is a vállalkozás társadalmi megbecsülését, hatékony oktatását mind a korábbi, mind a többi új tagországnál határozottan alacsonyabbnak jelezte. A műhelyvita aláhúzta, hogy az utóbbi két évben a magas adóterhek mellett a költségvetési egyensúly helyreállításához kapcsolódó megszorítások tovább gyengítik a KKV-k többségének helyzetét, nehezítik mind indulásukat, mind túlélésüket és növekedésüket. Ezt is tükrözi az a másik uniós felmérés (Flash EB 196)⁹, mely szerint a KKV-k a várt létszámnövekedést a magyarországinál kisebb arányban a 27 tagország közül csupán 5-ben, körülményeik kedvezőtlen alakulását csupán 4-ben jelezték.

KKV-politikánk megítélése

A felmérés és a műhelyvita a jelenlegi KKV-politika erősségeként a gyors vállalatalapítás lehetőségét, a pénzügyi segítség különböző formáit és az adminisztratív terhek csökkentésének elindítását emelte ki. KKV-politikánk gyengeségeit számba véve azt húzták alá, hogy nem épül valódi konzultációkra, a hazai KKV-k helyzetének kellő ismeretére. Túlzottan a pénzügyi problémák kezelésére fókuszál, útsúlyban vannak a nem normatív, hanem egyedi támogatások, kevés az átfogó, a vállalatok szélesebb körét vagy egy-egy nagyobb csoportját érintő akció, előzetes és utólagos hatáselemzések csak nagyon ritkán készülnek és kapnak nyilvánosságot. A KKV-politika nem kellően integrált a többi szakpolitikával, a kisvállalatoknak egyik területen sincs kellően erős képviselője. Többen szóvá tették a támogatási rendszer bonyolultságát, a háttérintézmények tevékenységének átfedéseit, sokszor alacsony hatékonyságú működését, a hatékony fellépés hiányát a korrupció és a feketegazdaság ellen (ez utóbbi területen történtek újabb lépések).

A műhelyvita emellett elismeréssel regisztrálta, hogy a 2007. október 10-én elfogadott új KKV-stratégia

erősebben támaszkodik az uniós irányvonalakra, azoknak sok korszerű gondolatát átveszi. A „problémafák”, „ok-okozati fák”, „pillérek”, „sarkalatos” és „specifikus” tényezők rendszerének bemutatásán túl azonban kevesebb helyet kap a fentebb említett „gyengeségek” kiküszöbölése. Ezek megoldása mind a vállalkozók és képviselőik, mind a kutatók fő stratégiai céljai között szerepelt. A stratégia például részletesen leírja (44–45. oldal), hogy az *egyedi pénzügyi támogatások csupán a KKV-k néhány százalékához jutnak el*, és igen sokszor versenyt fékező „piactorzítást” okoznak. Ezt azonban nem oldja fel. Erről az országgyűlésnek benyújtott J/4724 jelentés is kemény ítéletet fogalmaz (58. oldal) meg, anélkül, hogy ebből további következtetéseket vonna le. Máskor mintha a pályázat inkább csak reklámcélokat szolgálna. A GKM például közzétett és folyamatosan hirdetett egy kezdő vállalkozói aktivitást ösztönző pályázatot, melynél 2007 decemberében honlapjukon még megjelent (azután törölték ezt szövegéből), hogy az ötszázmilliós programból *40-60 nyertesre számítanak* – a több százezer még nem működő, csupán szándékot regisztrált vállalkozás közül.

Az újabb nemzetközi tendenciák szerint az önfoglalkoztatók és a KKV-k aránya a fejlett országokban már nem növekszik, előtérbe került azonban a *vállalkozások és a KKV-k vállalkozói, versenyt élénkítő és innovációs szerepe*. E két feladat segítségét nálunk is össze kell kapcsolni, követve azt a mára általános gyakorlatot, mely „KKV-politika” helyett „KKV- és vállalkozáspolitikának” nevezi a szakpolitika e kiemelten kezelt ágát. Fogadjuk el és feleljünk meg ezen a területen is annak az újabban nagy súllyal hangsúlyozott igénynek, hogy *1. a szakpolitikák evidenciáira (szakértői tudásra, kutatásokra, konzultációkra) épüljenek és 2. az érintkező szakpolitikai területeket maximálisan integráljuk*.

A műhelyvita résztvevői elismeréssel nyugtázták, hogy az üzleti környezet javítására nálunk is készült akcióterv és készül ennek frissítése is. Az ismételt uniós ajánlások azonban minden kiemelt feladatot rögzítő, a teljes KKV-politikát átfogó akcióterveket látnak szükségesnek. Az uniós által ajánlott, további területeket célzó, sajátos problémákat, a KKV-k egyes csoportjait kezelő *akciótervekről nincs ismeretünk*, a hazai KKV-politika eddig nem adott kellő súlyt olyan *uniós prioritásoknak*, mint a vállalkozási készség növelése, a vállalkozásoktatás kiterjesztése, a kutatások, hatáselemzések hasznosítása. E területeken a hazai KKV-politika komoly késésben van.

A KKV-kutatásokról

Az előző (2002. évi) műhelyvita felméréséből kirajzolódó képhez viszonyítva mára a *KKV-kutatások* nagyobb teret nyertek, főképpen felsőoktatási intézményekben. Oldódott az a korábbi egyoldalúság, hogy a szokásos KKV-témákkal szemben kifejezett vállalkozás (nem = vállalat!) kutatás jóval kisebb gyakorisággal folyik – bár *a két fogalmat sajnos a hivatali nyelv továbbra is összekeveri, és ezért a vállalkozáserősítés igazi tartalma gyakran elsikkad*. E különbségre (a vállalkozás = vállalat definíciót idézve) az országgyűlésnek benyújtott KKV-jelentés (J/4724, 4. oldal) sem hívja fel kellően a figyelmet.

A felmérés egyrészt a kutatási tevékenység témaköréről, másrészt arról gyűjtött információt, hogy e kutatásokban hány belső és külső munkatárs vesz részt. A 8 megjelölt témakör közül (lásd a 2. táblázatot) legtöbbször *kiemelten* az első 1. és 2. témakörrel, *érintőlegesen* az 5. és 6. témakörrel foglalkoztak. A válaszolók az átlagosnál valamivel gyengébben kutatták a 3. témakört

2. táblázat

Hány kutatóhely jelölte meg, hogy foglalkozik az alábbi témakörökkel?

Témakörök	Érintőlegesen	Kiemelten	Együtt
1. Vállalkozói gondolkodás, vállalkozói tulajdonságok, vállalkozási kultúra	6	11	17
2. KKV-alapítás, túlélés, növekedés	5	12	17
3. A vállalkozási aktivitás jellemzői, a KKV-k száma, súlya, összetétele	7	6	13
4. A vállalkozás és a KKV-k hozzájárulása a foglalkoztatáshoz, a GDP-hez, az exporthoz, az innovációkhoz	7	8	15
5. A vállalkozás és a KKV-k gazdasági és társadalmi környezete	13	4	17
6. A vállalkozás és a vállalatok társadalmi szerepe és felelőssége	11	6	17
7. A vállalkozók és a KKV-k helyzetmegítélése, véleménye, elvárásai	8	9	17
8. A KKV-politika és összetevőinek hatáselemzése, értékelése	9	4	13

(a vállalkozási aktivitás jellemzői, a KKV-k száma, súlya, összetétele) és a 8. témakört (a KKV-politika és összetevőinek hatáselemzése, értékelése).

A fenti nyolc csoporton túl a válaszolók számos további kapcsolódó témát is megjelöltek. Ilyen témák: a KKV-k versenyképességének alakulása, tényezői, a KKV-k vezetési-szervezési, marketing- és finanszírozási kérdései (kockázati tőke, informális befektetők), a KKV-k regionális helyzete-szerepe, a hálózatosodás és a klaszterek terjedése, a családi és a nővállalkozók jellemzői, a vállalkozásoktatás és -képzés kérdései. Mindezek fényében azt mondhatjuk, hogy a hazai KKV- és vállalkozáskutatások a legfontosabb témákat lefedik. Persze sok hiányzó témát is meg lehetne nevezni, és e leegyszerűsített gyors felmérés arra nem adott választ, hogy milyen mélységben, színvonalon folytak e kutatások, eredményeik mennyire váltak ismertté, hasznosították-e ezeket, volt-e hatásuk.

A kutatóhelyektől a kutatásban résztvevők számáról igen alacsony és igen magas értékeket is kaptunk. Az előbbire példa 2 belső és 0 külső, az utóbbira 10 belső és 12 külső munkatárs, ezek bizonyára egy-egy kisebb vagy a néhány nagyobb, átfogó kutatásra vonatkozó adatok. Az érintett vagy az összes kutatóhely kapacitására, e kutatások mélységére, súlyára e számokból nem lehet következtetni, erről csak alaposabb vizsgálódás adhat majd megbízható képet. Összegezve a jelzett számokat: a KKV-kutatásokban a válaszadók körében (valószínűleg átfedésekkel) mintegy száz belső és száz külső munkatárs vett/vesz részt.

Erre szakosodott KKV- és vállalkozás-kutatóintézetünk azonban nincs, és a GKM is radikálisan csökkentette ilyen megbízásait. Az évente korábban 10-15 kutatás helyett most csupán 1-2-t támogatnak. (Ezek meghirdetésének, majd elkészültük után *eredményeik* közzétételének nagyobb nyilvánosságot kellene biztosítani.) A kutatók úgy látják, hogy a szakpolitikai kutatási témák finanszírozási lehetőségei erősen korlátozottak, a szakpolitikák felelőseinek érdeklődése eredményeik iránt igen alacsony.

A műhelyvita azt is tanúsította, hogy az előző felmérésről adott helyzetképből ma is érvényes egy sor olyan *negatívum*, melyeket elsősorban maguknak a kutatóknak kellene orvosolniuk. A kutatóhelyek között kevés a kapcsolat, ritkán kerül sor a kutatási programok egyeztetésére, az eredmények nyitott szakmai vitájára, egybevetésére és összegzésére, folyamatos áttekintéssel a folyó és lezárult kutatásokról nem rendelkezünk, a kutatási eredmények kevéssé válnak ismertté, és kevéssé hasznosulnak, nemzetközi bekapcsolódásunk, konferenciákon való részvételünk, szereplésünk igen alacsony.

Az Ipar- és Vállalatgazdasági Bizottság ezért újra nagy nyomtatékkal hangsúlyozza, hogy kutatóink és kutatóhelyeink tekintsék feladatuknak együttműködésük erősítését, a kutatások eredményeinek megismerttetését, sűrűbb kipróbálását és alkalmazását. Ezt a Bizottság a maga területén a továbbiakban is figyelemmel kíséri, és visszatérően számba veszi. Emellett sok témában szorosabb együttműködésre lenne szükség az MTA tudományos bizottságai és osztályai (a IX. osztály 21 bizottsága!) között is, továbbá szervezetesebb kapcsolódásra a külön finanszírozott MTA-MEH stratégiai kutatásokhoz és a kormány által életre hívott „kerekasztalok” munkájához. Az akadozó akadémiai reformtól e téren is mielőbbi lépéseket várunk.

Javaslatok KKV-politikánkhoz

A fentiekben vázolt helyzetkép alapján a Bizottság KKV-politikánk továbbépítéséhez az alábbi négy témában fogalmazta meg javaslatait:

1. átfogó, kétéves akcióterv készítése,
2. átláthatóság és hatáselemzések biztosítása,
3. a szakpolitikák összekapcsolásának erősítése,
4. üzleti környezet és vállalkozásösztönzés.

Átfogó, kétéves akcióterv készítése

A 2007 októberében jóváhagyott GKM-stratégia *közbenső* értékelést 2010 első negyedévére irányoz elő. Az Európai Unió azonban rövidebb horizonttal is készít értékeléseket, programokat, és a magyar gazdaság, kis- és középvállalataink helyzete is gyakoribb áttekintést és gyorsabb lépéseket igényel. A vállalkozók és szervezeteik a kormány KKV-stratégiáját és programját akkor fogják valóban magukénak érezni és megvalósításában igazi partnerek lenni, ha ez egy *átfogó, kétéves KKV-vállalkozás akciótervvel* választ ad kérdéseikre és igényeikre. Ennek egyik alapja az „Üzletre hangolva akcióterv” kiterjesztése lehet, a teljes KKV-vállalkozás területre.

Ezt a növekedést és foglalkoztatást célzó, megújult lisszaboni stratégia új ciklusának indításához rögzített EU-program és országértékelés (COM[2007] 803 végleges; 2007.12.11.)¹⁰ is nélkülözhetetlenné teszi. Az ebben közölt minősítése szerint: „A 2005–2007 közötti időszakban Magyarország csupán korlátozott mértékben haladt előre a nemzeti reformprogram végrehajtásában”. A négy kiemelt cselekvési területen „az elfogadott kötelezettségvállalások teljesítésében Magyarországnak csak mérsékelt előrelépést sikerült elérnie”. E területek közül három KKV-politikai feladat:

- befektetés a humán tőkésbe és a munkaerőpiacok modernizálásá,

- a vállalkozási potenciál felszabadítása, különösen a KKV-k körében,
- befektetés a tudásba és az innovációba,
- energia és éghajlatváltozás.

Az átfogó, kétéves akcióterv *evidenciára, azaz szakértői tudásra, kutatásokra, társadalmi párbeszédre* épüljön, készítésébe a GKM-jogutód Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium (NFGM) vonja be a kutatókat is, és segítse kapcsolódásukat a nemzetközi (mindenekelőtt az EU és OECD) kutatásokhoz. *Mérlegeljék annak (2000-ben kiiktatott) visszaállítását, hogy a kutatók e köre képviseletet kapjon a Vállalkozásfejlesztési Tanácsban.* Az Egyesült Államokban közvetlenül az elnöknek alárendelt Kisvállalati Hivatal (SBA) a KKV-érdekek szószólója, és ezt a példát néhány éve az Európai Bizottság is átvette (SME Envoy), sok országban ezt elsősorban a független kutatóktól várják. Ezt az igényt OECD-ajánlások és az is alátámasztja, hogy az Európai Unió 2007 végén „Verseny és Innováció Programja” (CIP) keretében hasonló célokkal felállított egy „Vállalkozás- és KKV-szakpolitika számára releváns kutatások” munkacsoportot. (Ehhez a GKM is küldött képviselőt, és a többi országhoz hasonlóan kutató résztvevőt is delegálhatnak.)

Átláthatóság és hatáselemzések biztosítása

A Bizottság elismeréssel regisztrálta, hogy a GKM honlapján gyarapodtak a KKV-król és a KKV-k számára szóló információk, közlemények, de ezek a nemzetközi tapasztalatok szerint még lényegesen bővíthetők lennének. Ehhez a Bizottság felajánlja hozzájárulását. Továbbá, amikor az Európai Unió kifejezetten igényli, a magyar közhivatalok meghirdetik az előzetes társadalmi vitát, és ilyen a GKM többször már saját kezdeményezésésként is elindított. Máskor elmaradnak ezek. Arra is figyeljünk fel, hogy ehhez az „interaktív szakpolitikai döntéshozatal” (IPM) akciókhoz még más országokban is viszonylag kevesen, nálunk igen kevesen kapcsolódnak. A nemzeti és regionális KKV-politikáról szervezett 2004. évi konzultációban például a 329 válasz között egy magyar, a tervezett uniós Kisvállalati Törvényről indított újabb konzultációban a közel ötszáz vállalati vélemény között 3 magyar válasz szerepelt, ösztönöznünk és segítenünk kell a nagyobb részvételt.

A pozitív lépések mellett hiányolja a Bizottság a rendszeres tájékoztatást a Vállalkozásfejlesztési Tanács üléseiről, határozatairól, továbbá az EU évenkénti Kisvállalati Charta konferenciáiról, az OECD KKV- és Vállalkozás Munkacsoportjának tevékenységéről és ezek ajánlásairól. Jellegzetes, hogy a GKM legutóbbi KKV-helyzetjelentéséhez készített részletes saját felméréséről is csupán néhány adatot tett hozzá-

férhetővé. *Az országgyűlésnek benyújtott KKV-jelentés sem konzultációként, sem tájékoztatásul nem jelent meg a GKM honlapján* (az országgyűlés honlapjáról vált letölthetővé).

Mindez végül is csak sajátos szelektivitással enged betekintést abba, hogy a KKV-stratégia megvalósítása hogyan, milyen eredményekkel halad előre, a szakpolitikának ez az ága ilyen feladatokra mennyit, mire, milyen eredménnyel költött és tervez költeni. Kapcsolódik ehhez, hogy *nagyon ritkán készülnek mind előzetes és közbelső, mind utólagos hatáselemzések.* Ennek pótlását az EU, az OECD, a hazai közvélemény és politika egyre erőteljesebben sürgeti. E területen határozott fordulatra, programra van szükség. Ehhez komoly segítséget adhat az OECD KKV- és Vállalkozás Munkacsoportjának többéves munkával kidolgozott, ez év februárjában közreadott újabb módszertani kiadványa kifejezetten a KKV- és vállalkozáspolitikai és -programok hatáselemzéséhez.¹¹

A vállalkozásokat és a KKV-eket érintő szakpolitikák összekapcsolásának erősítése

A szakpolitikák integrálása, összekapcsolásuk erősítése általános, nyomatékos EU- és OECD-törekvés, ajánlás, igény. Ezt külön elemzésekkel, állásfoglalásokkal, szervezeti egységek és szakbizottságok összevonásával is próbálják segíteni. A felesleges és nemegyszer ütköző párhuzamosságok kiiktatása, az egymást erősítő hatások (szinergia) érvényesítése komoly megtakarításokat és jobb hatásfokot eredményez. A hazai helyzet jellemzésére idézet az MTA Hírekből (2007. okt. 19.), az Országgyűlés Kutatási és Innovációs Eseti Bizottságának üléséről:

„A napirendhez főleg olyan kérdések és hozzászólások érkeztek, amelyek a kutatás és az innováció általános hazai problémáira, az irányítás széttagoltságára, a terület kormányzati gazdátlanosságára, a források szűkösségére, a stratégiai célok kontúrталanságára, a társadalomtudományok katasztrofális háttérbe szorultságára, a szakértelem általános eróziójára, a kutatási és mérnöki utánpótlás veszélyhelyzetére vonatkoztak.”

Az új KKV-stratégia a korábbiaknál jobban számol ezekkel az összefüggésekkel, és már néhány ígéretes lépést is tapasztalhattunk. A munka java azonban még hátravan, az átfogó KKV-vállalkozás akcióterv egyik fontos részét ez kell, hogy képezze.

Üzleti környezet és vállalkozásösztönzés

A műhelyvita elismeréssel fogadta, hogy az üzleti környezet javítása a KKV-stratégiában és a GKM prog-

ramjában fontos helyet kapott. A Világbank „Doing Business 2008” ország-rangsorolásában a 45. helyen vagyunk. Valóban előbbre kerültünk 6 hellyel, de távolról sem olyan nagy léptékkal, mint a GKM sajtókampánya ezt egy külön erről rendezett konferencián (egy erős félreértés folytán, kutatói kontroll hiányában) hírül adta: „A Világbanknál 21 helyet lépett előre Magyarország”. Emellett az összegző mutató tíz összetevője közül 5-ben a 80. helynél is hátrább soroltak! Ne feledjük azt az üzleti környezet sokféle összetevőjével kapcsolatos OECD-figyelmeztetést sem, hogy a piacra lépés és növekedési törekvés fő korlátja mindig a *leggyengébb helyezést* kapott tényező. Ez pedig a 178 ország között – mi más lenne? – az adózásban elfoglalt 127. helyünk. A kormány ezt felismerte, óvatosan, fokozatos pozitív lépéseket ígért (remélhetőleg a rendelkezésre álló sok nemzetközi tapasztalat tükrében is kellően megvizsgált és kiválasztott lépéseket), de csak fokozatosan, a konvergenciaprogram erős korlátai között.

A korábbi KKV-programok és jelentések, büszkén egymilliónál is több vállalkozásról szólva, nem tűzték ki célként a vállalkozói készség erősítését, holott a részdícs és színlelt vállalkozások említett magas aránya folytán ez megtévesztő szám volt. A gazdasági aktivitás tartós zsugorodása, jelentős fekete- és szürkegazdaság mellett, a magyar gazdaságban a vállalkozói készség és ismeretek erősítése nélkül a piacra lépés és a növekedés kedvezőbbé tett lehetőségei kevés eredményt hozhatnak. Az új KKV-stratégia egy „ok-okozati fa” ábrában (99. oldal) most szépen megjeleníti a *vállalkozói készség* összetevőit:

- a vállalkozói hajlandóságot,
- a vállalkozói lét társadalmi elismertségét,
- az innovativitást,
- a műszaki képzés összekapcsolását az üzleti ismeretek oktatásával,
- a vállalkozásindításhoz szükséges ismeretek oktatását.

Az üzleti kör javítása mellett a kétéves akcióterv másik nagy fejezetének ezt célzó lépéseket kell tartalmaznia – társítva a sokirányú adminisztrációs terhek számottevő csökkentésével. Ez a megújított lisszaboni program egyik (3.) kiemelt kulcsterülete, és e téren már sok közölt hazai és nemzetközi kutatásra, EU és OECD-programokra, tapasztalatra, ajánlásra támaszkodhatunk.

A Bizottság fenti javaslatait eljuttatta a GKM-hez, de megvalósításukról, a kutatók és a Bizottság ebben való közreműködéséről még nem sikerült érdemi tárgyalást, megállapodást létrehozni. Bízunk benne, hogy az átszervezések/átrendezések lezajlása után erre a jogutód szervezetnél a korábbinál nagyobb megértés és készség alapján mielőbb sor kerül!

Lábjegyzet

- ¹ Műhelyvita a vállalkozás- és kisvállalat-kutatásokról (V. J.). Közgazdasági Szemle, 2002. 7–8. sz.
- ² A kis- és középvállalkozások fejlesztésének stratégiája (2007–2013), 2007. október 10. 105 oldal.
- ³ Tájékoztató „A kis- és középvállalatok helyzete és erősítésük útjai” c. műhelyvitához készített felmérésről. Magyar Vállalatgazdasági Kutatásokért Alapítvány, 2007 (Román Zoltán – Ványai Judit).
- ⁴ A kis- és középvállalatok helyzete és a vállalkozási készség. KSH, 2006. 152 oldal.
- ⁵ A legutóbbi: A kis- és középvállalkozások helyzete 2005–2006. Éves jelentés. GKM, 2007, 409 oldal.
- ⁶ J/4724. számú JELENTÉS a kis- és középvállalkozások 2005–2006. évi helyzetéről, gazdálkodási feltételrendszeréről, valamint a kis- és középvállalkozások részére nyújtott támogatásokról.
- ⁷ European Innovation Scoreboard. Brussels, 2007.
- ⁸ Entrepreneurship Survey of the EU (25 Member States), United States, Iceland and Norway. Analytical Report 2007. Flash EB 192. 185 oldal.
- ⁹ Observatory of European SMEs. Analytical Report 2007. Flash EB 196. 185 oldal.
- ¹⁰ Stratégiai jelentés a növekedést és foglalkoztatást célzó megújult lisszaboni stratégiáról: új ciklus indítása (2008–2010).
- ¹¹ OECD Framework for the Evaluation of SME and Entrepreneurship Policies and Programmes. 2008. 122 oldal.